

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้ลึกและการเคลื่อนไหวเพื่อลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในเด็กออทิสติก กรณีศึกษาน้องที (นามสมมุติ) เด็กชายอายุ 4 ปี ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นเด็กออทิสติก ปัจจุบันเข้ารับการศึกษาระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบัณฑิตศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 น้องทีสามารถทำตามคำสั่งง่าย ๆ ได้ เช่น สวัสดี บ๊ายบาย ประบมือ สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้บ้าง เช่น ถอดเสื้อและกางเกง ถอด-ใส่รองเท้า ซอบแยกตัว มีพฤติกรรมซ้ำ ๆ เช่น เล่นนิ้วมือ สะบัดมือ หมุนตัว โยกตัว เป็นต้น

การค้นคว้าแบบอิสระเรื่องนี้มุ่งศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้ลึกและการเคลื่อนไหวเพื่อลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในเด็กออทิสติก ทั้งหมด 5 สัปดาห์สัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกพฤติกรรมทั้งหมด 27 ครั้ง
2. นำข้อมูลจากการบันทึกแต่ละครั้งเป็นความถี่ที่เกิดพฤติกรรมเล่นนิ้วมือ

ทำเป็นค่ามัธยฐานของความถี่ที่เกิดพฤติกรรมก่อนการทดลอง ระหว่างทำการทดลองและหลังทำการทดลองทั้ง 3 ระยะ นำมาแสดง ในรูปของตารางความถี่ และแผนสถิติรวมทั้งสรุปผลการศึกษา โดยการวิเคราะห์แบบกราฟเส้น (Line Graphic Analysis) แสดงค่ามัธยฐานของความถี่และการเปลี่ยนแปลงของค่ามัธยฐาน ในแต่ละระยะของการทดลอง

3. ใช้วิธีการสร้างข้อสรุป โดยนำความถี่ของช่วงระยะเวลาการเกิดพฤติกรรมเล่นนิ้วมือก่อนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้ลึกและการเคลื่อนไหว ขณะใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้ลึกและการเคลื่อนไหวและหลังการถอดถอนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้ลึกและการเคลื่อนไหว โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ Split Middle Method ในลักษณะ ABA Design แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปกราฟเส้น ที่แสดงถึงภาวะพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือของกรณีศึกษา พร้อมทั้งหาแนวโน้มทิศทางของกราฟ โดยเริ่มตั้งแต่

ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว ขณะใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว และหลังการถอดถอนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว เพื่อลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในเด็กออทิสติก จำนวน 1 คน สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ทั้งหมด 5 สัปดาห์ พบว่า ระยะที่ 1 ระยะก่อนการทดลอง กรณีศึกษามีพฤติกรรมเล่นนิ้วมือมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 35.5 และระยะที่ 2 ระยะทำการทดลอง ผู้ศึกษาได้ใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว พบว่ากรณีศึกษามีพฤติกรรมเล่นนิ้วมือมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 11 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงระดับของค่ามัธยฐานในระยะที่ 1 ระยะก่อนการทดลอง กับระยะที่ 2 ระยะทำการทดลองมีค่ามัธยฐานลดลงเท่ากับ 24.5 ส่วนระยะที่ 3 คือระยะหลังการทดลองพบว่าพฤติกรรมเล่นนิ้วมือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คือ กรณีศึกษามีพฤติกรรมเล่นนิ้วมือมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 13 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงระดับของค่ามัธยฐานเพิ่มขึ้นจากระยะที่ 2 ระยะทำการทดลองเท่ากับ 2

และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเวลาเฉลี่ยของการเกิดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในแต่ละระยะการทดลอง 3 ระยะแสดงให้เห็นว่า ระยะก่อนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากเส้นมีความชัน เท่ากับ 0.3 ในระยะการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว เพื่อลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากเส้นมีความชัน เท่ากับ -0.2 และระยะหลังการถอดถอนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว พฤติกรรมการเล่นนิ้วมือมีแนวโน้มลดลงและคงที่ เนื่องจากเส้นมีความชัน เท่ากับ -0.1 สรุปได้ว่าการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหวมีแนวโน้มช่วยลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือของกรณีศึกษาได้

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหว เพื่อลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในเด็กออทิสติก จำนวน 1 คน เป็นเวลา 5 สัปดาห์ พบว่า ระยะก่อนการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีและการเคลื่อนไหวกรณีศึกษาแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 35.5 และเมื่อนำเวลาเฉลี่ยของการแสดงพฤติกรรม

เล่นนิ้วมือแต่ละครั้ง โดยใช้ Split Middle Method เพื่อหาแนวโน้มของแต่ละระยะของการศึกษาพบว่า ระยะก่อนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวกรณีศึกษาแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือกราฟมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเกิดจากครุหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมา ทำให้ไม่ทราบถึงวิธีการและแก้ไขพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมมากขึ้น โดยที่ไม่รู้ตัว เช่น ขณะที่เพื่อนร่วมชั้นกำลังนั่งเรียนหนังสืออยู่บริเวณหน้าชั้นเรียน ครูปล่อยให้เด็กนั่งอยู่หลังห้องตามลำพังและให้เล่นอย่างอิสระโดยไม่มีการกวดขันหรือเงื่อนไข เด็กจึงสามารถทำอะไรได้ตามใจชอบ เห็นได้จากเมื่อเด็กรู้สีกหิว สามารถเดินไปหยิบกระเป๋าเอาขนมหรือนมมาทานได้โดยไม่ต้องขออนุญาตครูประจำชั้น และถ้าหากเด็กเกาะขนมไม่ได้ ครูจะช่วยเกาะให้อย่างไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ถ้าวันที่โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมขึ้น กรณีศึกษาจะถูกปล่อยให้อยู่ในห้องตามลำพังอีกด้วย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กอยู่ในโลกของตัวเองมากขึ้นและมีอิสระในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่ตนเองชอบ ซึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ หรือการกระตุ้นตนเอง ได้แก่ เล่นนิ้วมือ โยกตัว หมุนตัว เอาแก้วพลาสติกมาเคาะเล่นและเอาดินน้ำมันมาเทใส่มีสลับไปมานอกจากนี้ผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสามารถเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เด็กแสดงพฤติกรรมมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน เช่น แก้วพลาสติก ดินสอ ดินน้ำมัน เป็นต้น ซึ่งสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้สามารถพบได้ในชั้นเรียนอนุบาลทั่วไป ซึ่งพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมามีทั้งที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องคำกล่าวของณัฐสุดา เชื้อมโนชาญ (2543, หน้า 3) ที่ได้กล่าวไว้ว่าพฤติกรรมซ้ำ ๆ เป็นพฤติกรรมที่ต้องการการกระตุ้น Proprioceptive และ Vestibular เนื่องจากการได้รับการกระตุ้นของระบบไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดการขาดการกระตุ้นการรับรู้สีกและเกิดการหยุดชะงักของกระบวนการทำงานของการรับรู้สีกในระบบประสาทส่วนกลางจะทำให้มีภาวะการขาดกระบวนการนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ และมีภาวะของการกระตุ้นที่เด็กขาดจึงแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ออกมา

ระยะใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวและระยะถอดถอนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวกรณีศึกษามีพฤติกรรมเล่นนิ้วมือน้อยลง จะเห็นได้จากความแตกต่างของค่ามัธยฐานของความถี่และเวลาเฉลี่ยของการแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือในช่วงก่อนการให้การบำบัดและในช่วงถอดถอนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหว ดังนั้นระยะก่อนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวกรณีศึกษาแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือนี้อาจมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 35.5 เมื่อเทียบกับพฤติกรรมเล่นนิ้วมือหลังการถอดถอนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหว

มีค่ามัธยฐานลดลงเหลือเพียง 13 แสดงให้เห็นว่าค่ามัธยฐานมีการเปลี่ยนแปลงระดับลดลงเท่ากับ 22.5 และเมื่อนำเวลาเฉลี่ยของการแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือแต่ละครั้ง โดยใช้ Split Middle Method เพื่อหาแนวโน้มของแต่ละระยะของการศึกษา พบว่า ระยะใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวและระยะถอดถอนการบำบัดด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวกราฟมีแนวโน้มลดลง และเมื่อมีการถอดถอนการทดลอง พบว่ากรณีศึกษาแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือมีแนวโน้มลดลง และคงที่ เนื่องจากเส้นมีความชัน เท่ากับ - 0.1 ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมกรณีศึกษาขณะกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว พบว่า กรณีศึกษาสามารถทำกิจกรรมได้แต่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้ศึกษาบางครั้ง อีกทั้งขณะทำกิจกรรมแสดงพฤติกรรมเล่นนิ้วมือน้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

1. การใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว

การใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว สามารถช่วยส่งเสริมและกระตุ้นการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของกรณีศึกษาได้ เช่น กิจกรรมกระตุ้นระบบระบบรับสัมผัสทางกาย (Tactile System) ได้แก่ กิจกรรมเล่นแป้งโดว์และกิจกรรมโยนบอลลงตะกร้า กิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้การทรงตัวและการเคลื่อนไหว (Vestibular System) ได้แก่ กิจกรรมปีนบันได กิจกรรมกลิ้งตัวรับลูกบอล และกิจกรรมขี่ม้าส่งเมือง กิจกรรมกระตุ้นระบบรับรู้สัมผัสจากกล้ามเนื้อเอ็นและข้อต่อ (Proprioceptive System) ได้แก่ กิจกรรมโยนนา กิจกรรมลอดสิ่งกีดขวางและกิจกรรมเรือบก เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวทั้ง 3 ระบบไม่ว่าจะเป็นระบบการทรงตัว (Vestibular System) การรับรู้สัมผัสที่กล้ามเนื้อ เอ็นและข้อต่อ (Proprioceptive System) และระบบการรับสัมผัส (Tactile System) นี้ เมื่อได้รับในปริมาณที่เหมาะสม จะทำให้ไปกระตุ้นการทำงานของสมอง ซึ่งส่งผลต่อการปรับปรุงความสามารถในการจัดระบบระเบียบและบูรณาการประสาทความรู้สึกได้และมีผลให้เด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการตอบสนองที่มีเหตุผลและมีจุดมุ่งหมาย นำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมได้ (Ayres, 1989, pp. 164-170) และจะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการรับรู้ การเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การรับรู้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การวางแผนการเคลื่อนไหว การพัฒนาทักษะทางการศึกษาหรือการเรียนรู้ (Special Child Center, 2552) อีกทั้งเมื่อใช้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไปวางแผนกระทำพฤติกรรม รวมทั้งประสบการณ์ความรู้สึกที่เพิ่มขึ้นที่ได้มาจากการทำกิจกรรมที่มีความหมาย จะช่วยสร้างเสริมการตอบสนองเพื่อการปรับตัว (Adaptive Response) และเพิ่มความสามารถในการประมวลความรู้สึกที่ยากซับซ้อน ผลที่ได้คือเพิ่มความสามารถ

ในการเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ลดลง (สรินยา ศรีเพชรราช และสายฝน ชาวล้อม, 2551, หน้า 38) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Schneck (2001, pp. 147, 171) ที่กล่าวไว้ว่ากิจกรรมบำบัดด้วยวิธีการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวเป็นวิธีที่เหมาะสมในการบำบัดเด็กออทิสติกและวัยรุ่นออทิสติก ทำให้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ คือ การดูแลตนเอง (Self-care) การเล่นช่วงความสนใจ (Attention) พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งนภา ทรัพย์สุพรรณ (2546) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมการกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหว โดยครอบครัว ที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ การเล่นอย่างเหมาะสมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติกอายุ 11 ปี จำนวน 1 คน พบว่า เด็กออทิสติกที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัว มีการแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ลดลง มีการเล่นอย่างเหมาะสมมากขึ้นและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มากขึ้น

2. การเสริมแรง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษายังได้ให้เสริมแรงร่วมด้วย คือ การเสริมแรงทางบวก โดยการใช้ตัวเสริมแรงทางสังคม คือ คำชมเชย เมื่อกรณีศึกษาทำกิจกรรมตามที่กำหนดได้ และผู้ศึกษาได้ใช้การวางเงื่อนไขโดยการให้รางวัลเป็นสิ่งที่กรณีศึกษาชอบ เช่น ขนม ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้กรณีศึกษาให้ความร่วมมือและให้ความสนใจในการทำกิจกรรมตามกำหนดจนสำเร็จได้ สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ (2548, หน้า 18) ที่กล่าวว่า การเสริมแรงทางบวกเป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มความถี่ (Frequency) ความยาวนาน (Duration) หรือความเข้มข้น (Intensity) ของพฤติกรรมที่แสดงออก โดยการจัดการให้เด็กได้รับตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcer) หลังจากที่ได้แสดงพฤติกรรมเป้าหมายหรือทำกิจกรรมตามที่ผู้บำบัดต้องการได้

นอกจากนี้สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนยังเป็นส่วนสำคัญในการแสดงพฤติกรรมของเด็ก กล่าวคือ จากการสังเกตพฤติกรรมพฤติกรรมเล่นนิ้วมือช่วงก่อนและหลังการทดลองพบว่า ภายในห้องเรียนมีวัตถุหรือสิ่งของที่เป็สิ่งเร้ากระตุ้นให้พฤติกรรมซ้ำ ๆ ได้แก่ แก้วพลาสติกขวดน้ำพลาสติก กระป๋องแป้ง ลูกแก้วและดินน้ำมัน รวมทั้งความอิสระในการทำกิจกรรมขณะอยู่ในห้องเรียน เด็กสามารถทำกิจกรรมใด ๆ ได้โดยไม่ต้องมีกฎ กติกาเหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ สามารถลุกเดินไปมาในห้องหรือกินขนมได้เมื่อต้องการ ดังนั้นจึงควรจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเพื่อไม่ให้เป็สิ่งเร้าที่ทำให้เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ได้ และควรมีข้อตกลงปฏิบัติร่วมกันในขณะที่อยู่โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ เบญญา ชลธารันนท์ (2546) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสำหรับเด็กออทิสติกควรเป็นห้องเรียนมีลักษณะขอบเขตชัดเจน และไม่มีสิ่งอื่น ๆ มาเร้าความสนใจมากนัก กรณีที่มีสิ่งเร้ามาก ๆ

จะดึงความสนใจของเด็ก ทำให้เด็กไม่มีสมาธิในการเรียน ห้องเรียนควรแยกเป็นสัดส่วน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในบริเวณที่กำหนดให้และมีข้อตกลงปฏิบัติร่วมกันและปฏิบัติตามกฎ กติกา อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งครูผู้สอนควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะการมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ (การเล่นนิ้วมือ) จะไปจำกัดความสนใจของเด็กต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกและรบกวนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ในชั้นเรียน ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ทางวิชาการ รวมทั้งเป็นการสร้างบุคลิกที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย เนื่องจากการกระทำใด ๆ ที่บุคคลกระทำแล้วสามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจของตนเองได้ บุคคลก็จะกระทำจนเป็นนิสัย (เทียม ศรีคำจกร, 2547, หน้า 10) ดังนั้นครูจึงควรที่จะสังเกตนักเรียนในชั้นเรียน เมื่อพบพฤติกรรมซ้ำ ๆ (การเล่นนิ้วมือ) แล้ว ควรส่งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาสาเหตุและสร้างความเข้าใจในสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมนั้น เนื่องด้วยพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลมีความหมาย และครูควรให้ความสำคัญต่อการแก้ไขและจัดการกับพฤติกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเป็นปกติตามวัย หรือใกล้เคียงกับพัฒนาการปกติมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ก่อนการให้โปรแกรมการรักษาด้วยชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหว ผู้ศึกษาควรสัมภาษณ์ครูหรือผู้ปกครองก่อน เพื่อดูความสามารถ ความชอบและความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของกรณีศึกษา
2. ในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของกรณีศึกษาก่อนทำการทดลองในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษาควรคำนึงถึงปัจจัยทางสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งรบกวน เช่น มีคนเดินพลุกพล่าน เสียงคนพูดกัน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้กรณีศึกษาแสดงพฤติกรรมไม่คงที่ในแต่ละครั้งที่ทำการสังเกตได้
3. ควรเพิ่มจำนวนผู้สังเกตพฤติกรรมเป็นจำนวน 3 คน เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากขึ้น
4. ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวนี้ เหมาะสมกับเด็กออทิสติกกรณีศึกษาเท่านั้น หากต้องการนำชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สีกและการเคลื่อนไหวไปใช้กับเด็กออทิสติกรายอื่น ๆ ควรปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของเด็กแต่ละคน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการลดพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือในเด็กออทิสติกโดยใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว โดยเพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และควรตระหนักถึงกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือคล้าย ๆ กันด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาการลดพฤติกรรมซ้ำชนิดอื่น ๆ เช่น สะบัดมือ โยกตัว เป็นต้น ในเด็กออทิสติกโดยใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว
3. ควรศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวในกลุ่มเด็กพิเศษอื่นๆ ด้วย เช่น เด็กดาวน์ซินโดรม หรือเด็กที่มีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ เป็นต้น
4. ควรทำการสังเกตในบริบทอื่น ๆ เช่น ที่บ้าน โรงพยาบาล เป็นต้น ต่อพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือด้วยจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องด้วยบริบทที่ทำการสังเกตในการศึกษาครั้งนี้ คือห้องเรียน
5. ควรศึกษาในรูปแบบของ ABAB design ในครั้งต่อไปเพื่อตรวจสอบอย่างยั่งยืน
6. ควรคำนึงถึงการรักษาอื่น ๆ ที่กรณีศึกษาได้รับร่วมด้วย ซึ่งอาจมีผลต่อพฤติกรรมการเล่นนิ้วมือของกรณีศึกษา นอกเหนือจากการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหวเพียงอย่างเดียว เช่น การได้รับยา การปรับพฤติกรรม เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ทำการคัดเลือกกรณีศึกษาที่เข้ามารับการรักษาในครั้งแรกและยังไม่เคยได้รับการรักษาด้วยโปรแกรมอื่นมาก่อนหรือการประเมินผลจากสหวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์ พยาบาล ภายหลังได้รับชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว
7. ควรศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว โดยลดระยะเวลาในการฝึกในแต่ละกิจกรรมให้น้อยลง เพื่อดูประสิทธิภาพของกิจกรรมกระตุ้นระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว เพื่อให้ครูและผู้ปกครองสามารถนำไปฝึกเด็กที่โรงเรียนและที่บ้านได้ตามลำดับ